

УЧАСТЬ В АНТИПОВСТАНСЬКИХ АКЦІЯХ ЯК ВИЯВ «ПОЛІТИЧНОЇ БЛАГОНАДІЙНОСТІ» НОМЕНКЛАТУРНИХ ЧИНОВНИКІВ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ОБЛАСТЕЙ У 1944-1945 РОКАХ

Звільнення впродовж 1944 р. західних областей України від німецьких окупантів, як відомо, не означало завершення там бойових дій, переходу до мирного життя. Швидше навпаки, в регіоні розгорнулася широкомасштабна і тривала збройна боротьба українського націоналістичного підпілля проти радянської влади. Основними суб'єктами процесу її повоєнного встановлення/відновлення виступала партійно-радянська номенклатура, переважно десантована сюди зі східних областей УРСР.

Епіцентром відновлення та розбудови структурних елементів владної конструкції у західних областях республіки виступали обкоми, міськкоми та райкоми КП(б)У, які, відповідно, курували подальший процес радянзації. Його якість та динаміка розвитку значною мірою залежали від професіоналізму «кураторів» в особі номенклатурних чиновників першого ешелону – секретарів відповідних комітетів партії, голів виконкомів Рад депутатів трудящих та очільників структурних підрозділів партійно-радянських органів влади. Зважаючи на кадровий дефіцит, зумовлений наслідками воєнного часу, окремі показники критеріїв відбору кандидатур на вакантні керівні посади як, наприклад: рівень освіти, досвіду роботи, наявність професійних навичок, або ігнорувалися зовсім, або ж були явно заниженими. Водночас поза рамками компромісу залишалося питання «політичної благонадійності» потенційного посадовця, що означало не просто факт його лояльного ставлення до влади, а публічної демонстрації готовності їх служити.

Перед регіональними лідерами керівництвом держави і республіки було поставлене завдання якомога швидше та ефективніше інтегрувати західні області у загальносоюзну політичну систему, єдиний економічний та культурно-освітній простір. Попри значну кількість проблем економічного характеру – практична відсутність промислової бази, домінування дрібнотоварного виробництва в аграрному секторі тощо, основним для влади бачилося питання придушення збройного повстанського руху Опору. Тому в перші повоєнні роки практикувалося активне залучення переважної більшості партійно-радянських номенклатурних чиновників усіх рівнів (здебільшого районного масштабу) до безпосередньої участі в антиповстанських акціях.

Перший секретар комітету КП(б)У, як правило, ніс персональну відповідальність за стан боротьби з «бандерівськими бандугрупуваннями» у своєму регіоні. Критерієм оцінки його діяльності виступала, в тому числі, й здійснювана ним практика безпосередньої участі в каральних акціях, організовуваних місцевими підрозділами силових структур (НКДБ, НКВС). М.Хрущов, виступаючи 14 січня 1945 року на обласній нараді секретарів райкомів КП(б)У, голів райвиконкомів, начальників РВ НКДБ і НКВС Ровенської області, з притаманною йому відвертістю максимально точно

визначив рівень відповідальності партійних лідерів західноукраїнського регіону за цю ділянку їхньої роботи.

Партійний очільник республіки піддав різкій критиці роботу тих секретарів райкомів КП(б)У, які, на його думку, виявили не достатню рішучість в боротьбі з «бандитами». Він категорично заявив: «Хто не перебудує роботи, той не всидить. І не тільки не всидить, тому що я знаю, що дехто вважає, що нарешті мене звільнять. Ні, так не вийде. Ми звільнимо з тріском. І тут справа не у звільненні, а у тому, що слід боротися з противником, бо він, порівняно з нами, тренований, навчений, обнаглівший, слід його почистити. Виженемо з партії, під суд віддамо за бездіяльність». Важливим показником якісної роботи партійних високопосадовців М.Хрущов вважав їх безпосередню участь у протиповстанських спецопераціях. «Я вважаю, - наголошує він, - що добре було б залучити до боротьби з бандами всіх наших комуністів почергово, щоб не зупиняти роботи. Дуже добре – нехай обстріляються. Там вони почують стрільбу, кулі будуть літати, побачать, що не всіх вбивають, окріпнуть, сміливішими будуть і злішими проти бандитів. Я б тільки від цього звільнив жінок, комсомолок, а чоловікам нічого, добре буде. Тоді вони будуть конкретно керувати, будуть знати і краще справа піде з ліквідації банд» [1, арк.106].

Сталінське керівництво вбачало в номенклатурі основну рушійну силу процесу радянзації західних областей України, тому, «розбудована за напіввійськовими організаційними принципами партія, відповідально і принципово підходила до кадрового супроводу політичної влади в СРСР» [2, с.105]. Невиконання партійними чиновниками поставлених перед ними завдань каралося досить жорстко. Так, 14 лютого цього ж року, на черговій нараді районних керівників Ровенської області М.Хрущов був більш категоричним, погрожуючи посадовцям: «Якщо за два тижні не завершите з бандитами - з партії виключимо і під суд віддамо як керівника району, представника радянської влади і партії» [3, арк.7].

Опосередкованим свідченням важливості такого роду діяльності партійно-радянської номенклатури є той факт, що в характеристиці на кожного посадовця, поміж іншого, в обов'язковому порядку наголошувалося на ступені його активності в антиповстанських акціях. Для прикладу, «секретар Тернопільського обкому КП(б)У Зозулев А., разом із виконанням своїх прямих посадових обов'язків, неодноразово посилався в райони області особливо уповноваженим обкому КП(б)У з боротьби з бандитизмом, приймав активну участь у військово-чекістських операціях»; «голова виконкому Золотниківської райради Тернопільської області тов. Авдієнко Я. не тільки гарно керує групою партійно-радянського активу в боротьбі з бандою, але й особисто приймає участь»; секретар Шумського райкому КП(б)У тов. Антонов В. по - більшовицькому організував партійно-радянський актив і органи НКВС-НКДБ в боротьбі за виконання постанов ЦК КП(б)У в справі ліквідації банд українсько-німецьких націоналістів [4, арк. 25, 52, 60]. Такі біографічні дані, зафіксовані в документах, часто слугували своєрідною індульгенцією, що, в окремих випадках дозволяла посадовцям уникнути покарань за порушення законності, та, звісно ж, допомагала просуванню кар'єрною драбиною.

Разом з тим, сталінське керівництво всіляко стимулювало діяльність номенклатурних чиновників усіх рівнів, спрямовану на посилення радянської влади в регіоні. Однією з форм заохочення можна вважати переведення на вищі посади, грошове преміювання, надання позачергових відпусток (в умовах тогочасної військово-політичної ситуації в регіоні мало дуже серйозне значення), нагородження державними відзнаками тощо. Варто наголосити, що до категорії нагороджуваних входили не тільки високопосадовці, але й чиновники найнижчого щабля ієрархічної драбини партійно-радянської номенклатури. Так, у середині 1945 року були представлені до державних нагород низка голів сільрад Тернопільської області: «голова Новопетляківської сільради Бучацького району тов. Корчинський (медаль «За бойові заслуги»), який сам особисто приймав активну участь в групах самозахисту своїх сіл від українсько-німецьких націоналістів»; голова Ігровецької сільради Ново-Глубочицького району «тов. Довгополий Г. (орден «Вітчизняної війни II ступеня») допомагав контррозвідці військових частин та органам НКДБ в боротьбі з підпіллям ОУН та бандерівськими бандами» [5, арк.40; 28] та низка інших. Відзначення державними нагородами посадовців рівня сільських рад мало важливе пропагандивне значення, адже таким чином держава демонструвала готовність до кар'єрної протекції місцевим активістам, які засвідчили свою відданість більшовицьким ідеалам, готовність служити сталінській владі.

Отже, в умовах відновлення/встановлення більшовицько-радянської влади у західних областях України в 1944-1945 рр. партійно-радянська номенклатура виступала становим хребтом на якому трималася вся її конструкція. Незважаючи на організаційні зусилля влади, кадрова політика на місцях у перший повоєнний рік носила дещо хаотичний характер. Однак навіть за умов низької якості кандидатів на номенклатурні посади, обов'язковою умовою призначення чиновника залишалася його політична благонадійність.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Держархів Рівненської області. - Ф.П-400, оп.1, спр.50, арк.106
2. Киридон П. Правляча номенклатура Української РСР (1945-1964 рр.): монографія / П.Киридон. – Полтава, 2012. – 572 с.
3. Держархів Рівненської області. - Ф.П-400, оп.1, спр.50, арк..7
4. Держархів Тернопільської області. –Ф.п-1, оп.1, спр.573, арк.25; 52; 60.
5. Держархів Тернопільської області. –Ф.п-1, оп.1, спр.371, арк.40;